

Тема 5. Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні

Практичне заняття № 9-10

Мета заняття: засвоїти основні напрямки державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту.

Питання для обговорення:

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно-спортивних організацій України.
2. Матеріально-технічна база фізичної культури і спорту.
3. Джерела фінансування галузі.
4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху.

Ключові слова: добровільне спортивне товариство, закон України «Про фізичну культуру і спорт», орган управління, кадрове забезпечення, федерація.

Методичні рекомендації

Для ефективного розвитку сфери фізичної культури і спорту історично склалися різноманітні форми організації. В Україні, як і в більшості зарубіжних країн, окрім широко розгалужених самодіяльних спортивних утворень, успішно функціонують міжнародні, державні, регіональні, муніципальні органи координації і управління спортом.

Державне управління здійснюється найчастіше у формі спеціально створених міністерств, комітетів чи управлінь, на які покладено обов'язки щодо координації та управління оздоровчою і спортивною роботою.

У деяких країнах функціонують спеціальні «Президентські ради», які готують національні програми фізичного розвитку населення, або ж здійснюють експертні оцінки конкретних програм державного масштабу (наприклад, підготовки до Олімпійських ігор).

Відповідні органи управління спортом існують і на регіональних рівнях. Проте найбільш масовими, впливовими і функціонально спроможними є самодіяльні, самоврядні спортивні об'єднання (спортивні клуби, асоціації, ліги, федерації тощо).

Україна успадкувала організаційну структуру і характер діяльності спортивних організацій від колишнього СРСР, провівши лише деяку їх переструктуризацію із врахуванням нових завдань міжнародного характеру.

Згідно із Законом України «Про фізичну культуру і спорт», державну політику і законодавче регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту, як і контроль за реалізацією Державних програм розвитку фізичної культури і спорту, здійснює Верховна Рада.

Центральним органом державної виконавчої влади в сфері управління фізичною культурою і спортом є Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, який забезпечує реалізацію державної політики в галузі фізичної культури і несе відповідальність за її виконання.

Місцеві органи державної влади і органи місцевого самоврядування створюють у своєму складі відповідні органи управління фізичною культурою і спортом.

Прийнята у 1998 р. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання - здоров'я нації» передбачає:

- вимоги щодо організації збереження та зміцнення здоров'я різних категорій громадян;
- вимоги до навчальних програм з фізичного виховання;
- систему програмно-оціночних нормативів та вимог щодо фізичного розвитку і підготовленості різних вікових груп населення;
- основні напрямки розвитку масового самодіяльного спорту та спорту вищих досягнень;
- основні засади організаційного, матеріально-технічного, нормативного-правового забезпечення.

Обласні (міські, районні) управління фізичної культури і спорту організовують виконання державної і регіональних програм і здійснюють широке коло заходів щодо координації зусиль спортивних та інших зацікавлених організацій на місцевому рівні.

При Радах депутатів усіх рівнів функціонують відповідні депутатські комісії, які зі свого боку займаються вирішенням питань з фізичної культури.

Третьою управлінською ланкою на регіональному та місцевому рівні є відділи або посадові особи (найчастіше заступники голів Рад), які керують питаннями фізичної культури.

Самоврядування в сфері фізичної культури і спорту сприяє розвитку суспільної активності і залучає громадські організації до управління фізичною культурою. Органи державної виконавчої влади і органи місцевого самоврядування можуть делегувати громадським фізкультурним організаціям окремі свої повноваження. Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості здійснюють свої повноваження відповідно до статутної діяльності, яка не може суперечити чинному законодавству.

Основними громадськими організаціями, які діють у спортивній сфері України, є Національні спортивні федерації та Національний Олімпійський комітет України.

Громадська спортивна федерація набуває статусу Національної після її визнання на певний термін та реєстрації у Міністерстві юстиції України. В такому випадку Держкомспорт України делегує таким федераціям окремі повноваження щодо розвитку видів спорту, надає їм допомогу у забезпеченні їх матеріальними ресурсами, фахівцями тощо.

Національна спортивна федерація має виключне право представляти Україну в міжнародних спортивних організаціях та в міжнародних спортивних змаганнях з окремих видів спорту. Їй також дається право на організацію і проведення відповідних національних спортивних змагань.

Національні спортивні федерації можуть одержувати від держави матеріально-фінансову допомогу. У випадку грубого порушення

законодавства, або неналежного використання наданих їм прав, спортивна федерація може бути позбавлена статусу Національної.

Національний Олімпійський Комітет України (НОК України) є неурядовою громадською організацією, яка координує розвиток олімпійського руху в Україні. В своїй діяльності НОК керується законодавством України, Олімпійською хартією Міжнародного олімпійського комітету та власною Хартією. НОК України має виключне право представляти державу на Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх, в Міжнародному Олімпійському Комітеті, інших міжнародних олімпійських організаціях. НОК України має також виключне право на використання власної олімпійської символіки. Першим в історії членом Міжнародного олімпійського комітету від України у 1994 р. було обрано Валерія Борзова, а в 2000 р. членом МОК став ще один відомий український легкоатлет Сергій Бубка.

Держава сприяє діяльності НОК України, розвитку його матеріально-технічної бази, надає фінансову підтримку. Проте, безпосереднє втручання будь-якого державного чи якогось іншого органу або особи у внутрішні справи НОКу є таким, що суперечить Хартії.

Організацію фізичної культури і спорту, а також професійну фізичну підготовку у відомствах здійснюють спеціально створені для цієї мети комітети, спортивні товариства і клуби.

Подаємо перелік основних сучасних спортивних клубів та товариств України.

Добровільне спортивне товариство «Гарт» створювалося для організації і координації роботи з фізичного виховання в навчальних закладах усіх рівнів. У 2001 році на його основі було утворено Комітет фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки.

У збройних силах України діють Центральний спортивний клуб Армії та спортивні клуби при Командуваннях оперативних напрямків (наприклад - СКА Західного оперативного напрямку).

Працівників і службовців Міністерства внутрішніх справ обслуговує відомче спортивне товариство »Динамо», яке має свої регіональні підрозділи.

Добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок «Україна» (ДФСТП «Україна») створено з метою організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи з працівниками виробничої сфери, а кооперативно-профспілкове фізкультурно-спортивне товариство «Колос» – з працівниками агропромислового комплексу та мешканцями сільської місцевості.

Для репрезентації спортсменів-залізничників у міжнародних організаціях в рамках ДФССТ «Україна» діє СК «Локомотив». З цією ж метою створено Українську студентську спортивну спілку. В Україні також створені і функціонують Асоціація ветеранів фізичної культури і спорту та Федерації інвалідного спорту.

На регіональному та місцевому рівнях утворюються різноманітні самодіяльні спортивні, спортивно-оздоровчі, фізкультурно-спортивні клуби, клуби з видів спорту, спортивні клуби за місцем проживання тощо.

В останні роки в Україні з'являються професійні спортивні клуби та ліги. Всі ці організації вносять свій позитивний внесок в широку палітру фізкультурних і спортивних організацій України. Співпраця, взаємодопомога і взаємодоповнюваність між ними сприяють розвитку фізкультури і спорту як засобів фізичного і духовного вдосконалення.

Матеріально-технічна база фізичної культури представляє собою сукупність матеріальних цінностей (спортивні споруди, обладнання, спортивна форма, знаряддя, інвентар), фінансів, розподільчих структур та виробничих потужностей, яка перебуває в державній, муніципальній, відомчій, кооперативній та особистій власності.

Матеріальна база є необхідною умовою і, разом з тим, показником розвитку фізичної культури і спорту.

В умовах економічної нестабільності в Україні увага до розвитку матеріальної бази з боку державних органів влади набуває першочергового значення. Слабкість матеріальної бази істотно гальмує розвиток фізичної культури і шкодить підготовці збірних команд до міжнародних змагань, сповільнює залучення широких верств населення до фізкультурно-спортивної активності.

Джерелами фінансування фізичної культури є:

- *Кошти державного бюджету* - найстабільніше і найсуттєвіше джерело фінансування. Держава взяла на себе не лише утримання органів управління і збірних команд України, а фінансує витрати на розвиток дитячо-юнацького спорту (училища фізичної культури, ДЮСШ).

- *Кошти відомчих організацій* становлять помітну частку витрат на фізичну культуру і спорт. В останній час їхня частка зменшилася, особливо у розвиток дитячо-юнацького спорту.

- *Вступні внески* (індивідуальні і колективні) - становлять незначну частку витрат на фізичну культуру. Проте з поліпшенням економічного стану суспільства їх частка постійно збільшуватиметься.

- *Дотації державних органів* здатні полегшити фінансове становище фізкультурних організацій, особливо, це стосується утримання і експлуатації спортивних споруд, в т.ч. «енергоємних» (басейни, штучні ковзанки, криті манежі тощо).

- *Спонсорські внески* мають в останні роки суттєвий вплив на організацію спортивних заходів, екіпіровку і відрядження на змагання збірних і клубних команд (особливо ігрових).

З активним впровадженням ринкових відносин значення і обсяги спонсорських внесків у фізичну культуру будуть зростати. В перспективі спонсори повинні зняти з державного бюджету істотну частку фінансових витрат на спорт.

- *Прибутки від комерційної діяльності* спортивних організацій - перспективне джерело фінансування спорту. Сюди входять не лише прибутки від реклами, але й від послуг засобами спорту, видавничої діяльності, виробництва спортивних товарів тощо.

- *Особисті кошти громадян*, затрачені на фізичну культуру і спорт, будуть збільшуватися разом із зростом матеріальної забезпеченості населення. Чим заможніша людина, тим більша частина її доходів іде на задоволення культурних запитів.

Науково-інформаційна сфера є однією з найбільш успішних і мобільних в галузі фізичної культури та спорту України. За більш як десять років новітньої української державності, в умовах недостатнього фінансування й матеріально-технічного забезпечення, незначної державної та владної уваги вдалося досягти чималих успіхів у перебудові і розбудові цієї складної й делікатної сфери професійної діяльності.

В галузі фізичного виховання та спорту вдалося зберегти й помітно зміцнити мережу спеціалізованих вищих навчальних закладів, оскільки традиційно в Україні найкращі наукові сили концентрувалися саме у навчальних закладах. Сьогодні в галузевому підпорядкуванні успішно діють Національний університет фізичного виховання спорту України (у цьому статусі з вересня 1998 року), Харківська академія фізичної культури, Львівський державний університет фізичної культури, Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту.

Питання для самоконтролю

1. Які складові матеріальної бази фізичної культури і спорту Ви знаєте?
2. Як здійснюється фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні?
3. Що таке науково-інформаційне забезпечення галузі фізичної культури і спорту?

Практичні завдання

1. Ознайомтеся із останньою редакцією закону України «Про фізичну культуру і спорт» (від 27.09.2017) за посиланням <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/3808-12>. Виконайте завдання:

а) Визначте, на яких законодавчих документах базується Законодавство України про фізичну культуру і спорт

б) Перерахуйте та охарактеризуйте основи діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту.

в) Охарактеризуйте організаційне, кадрове, фінансове забезпечення діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

2. Визначте наявність та розташування основних спортивних організацій м. Запоріжжя:

а) міський (обласний) орган державного управління фізичною культурою та спортом;

б) добровільні спортивні товариства;

в) мережа спортивних шкіл міста;

г) обласні федерації з видів спорту;

д) основні спортивні клуби;

е) оздоровчо-рекреаційні заклади та реабілітаційні центри.

3. Охарактеризуйте діяльність спортивних та оздоровчо-рекреаційних організацій (на вибір) за планом:

- а) розміщення;
- б) структура;
- в) функцій;
- г) кадровий потенціал;
- д) обслуговуваний контингент;
- е) рівень досягнень.

4. Складіть перелік фізкультурно-спортивних, оздоровчо-рекреаційних організацій та спортивних споруд м. Запоріжжя.

Рекомендована література

Основна:

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: [Підручник для бакалаврів, магістрів і аспірантів економ. спец. вузів] / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.

2. Голуб Ю. І. Основи наукових досліджень: [Навчальний посібник] / Ю. І. Голуб. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 91 с.

3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: [Навч. посіб.] / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 208 с.

4. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: [Підручник] / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – К.: Вікар, 2003. – 328 с

5. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: [Навчальний посібник] / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славєнко К.:Лібра, 2004. – 344 с

6. Сидорєнко В. К. Основи наукових досліджень: [Навчальний посібник для вузів] / В. К. Сидорєнко, П. В. Дмитренко. – К.: Лібра, 2000. – 260 с.

7. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: [Посібник] / А. С. Філіпенко. – К.: Вікар, 2004. – 208 с.

8. Цєхмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: [Навч. посіб. для студ. вузів] / Г. С. Цєхмістрова. – К.: Слово, 2003. – 240 с.

9. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: [Підручн. для студ. вузів] / В. М.Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 4-те вид., виправ. доп. – К.: Знання, 2004. – 307 с.

10. Грищенко У.М. Основи наукових досліджень: [Навчальний посібник] / У. М. Грищенко, О. М. Грищенко, В. А. Борисєнко. – К.: Слово, 2001. – 250 с.

11. Мацегора І. Л. Основи наукових досліджень та інформаційна культура студентів: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / І. Л. Мацегора, О. О. Стадніченко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – 200 с.

Додаткова

1. Ведь В.В. Основи наукової організації праці студентів академії / В. В. Ведь, А. О. Малишев. – Ужгород: Українська книга, 2001. – 240 с.

2. Британ В. Організація вузівської науки / В. Британ. – К.: Слово, 1992. – 200 с.

3. Вадзюк О. Б. Організаційні засади українознавчих досліджень у Науковому товаристві ім. Шевченка // Наука та наукознавство / О. Б. Вадзюк. – 2003. – №2. – С. 108–114.

4. Вачевський М. Основи наукової інформації. / М. Вачевський. – Дрогобич: Либідь, 1995. – 240 с.

5. Головка І. Мовленнєвий аспект викладання курсу «Основи наукових досліджень» у вищих навчальних закладах та школах нового типу: // Рідна школа / І. Головка. – 2003. – №5. – С. 27–29.

6. Документація, звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. – К.: Вища школа, 1995. – 58 с.

7. Лудченко А. А. Основи наукових досліджень: [Навчальний посібник] / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак. – К.: Наукова думка, 2000. – 328 с.

8. Лук'янець В. С. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури / В. С. Лук'янець. – К.: Слово, 2000. – 158 с.

9. Осінчук В. Г. Визначення основних спортивних термінів фізичної культури і спорту [Текст] : навч. посіб. / В. Г. Осінчук, І. К. Понеску. – К. : ЛДУ, 1995. – 200 с

10. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень / В. І. Романчиков. – К.: Слово, 1997. – 450 с.

11. Спіцин Є. С. Методика організації науково–дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К.: Вікар, 2003. – 248 с.

12. Шандра В. Про ази культури наукового дослідження // Наукові праці історичного факультету ЗДУ / В. Шандра. – Запоріжжя, 2000. – Вип.ХІ. – С. 54–61.